

اظهار نظر کارشناسی درباره: **«طرح تشکیل استان کرمان جنوبی»**

معاونت مطالعات سیاسی

دوره یازدهم – سال دوم

شماره ثبت: ۴۶۱

شماره چاپ: —

تاریخ چاپ: —

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۷۷۸۸

مهرماه ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۴.....	۱. بررسی طرح
۴.....	۱-۱. از منظر حقوقی و قانونی
۴.....	۱-۱-۱. از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۵.....	۱-۱-۲. از منظر سیاست‌های کلی نظام
۵.....	۱-۱-۳. از منظر قانون برنامه‌های توسعه
۶.....	۱-۲. از منظر مکفی بودن دلایل توجیهی طرح
۱۱.....	۱-۳. از منظر آمایش سرزمین
۱۲.....	۱-۴. تنش‌های احتمالی فرایند تفکیک
۱۳.....	۱-۵. بالا رفتن هزینه‌های دولتی
۱۴.....	۱-۶. مطالبه‌سازی برای تفکیک سایر استان‌ها
۱۴.....	۲. ماده واحد طرح
۱۸.....	نتیجه‌گیری
۱۸.....	منابع و مآخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح تشکیل استان کرمان جنوبی»

چکیده

طبق ماده واحد طرح حاضر، «استان کرمان جنوبی متشکل از شهرستان‌های جیرفت، عنبرآباد، کهنوج، رودبار، قلعه گنج، منوجان و فاریاب تشکیل می‌شود». در این زمینه نکات ذیل قابل تأمل است:

۱. به لحاظ حقوقی و قانونی، گذشته از مغایرت طرح حاضر با اصل هفتاد و پنجم (۷۵) قانون اساسی و بند «۱۰» اصل سوم (۳) قانون اساسی، محدوده پیشنهادی برای تشکیل استان کرمان جنوبی، براساس تبصره «۱» ماده (۹) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵)، از حداقل شرایط قانونی (یک میلیون نفر جمعیت برای هر استان) برخوردار نیست. همچنین طرح حاضر مغایر بند «الف» ماده (۲۸) قانون برنامه ششم توسعه است که طبق آن حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرایی در طول اجرای قانون برنامه، باید حداقل به میزان ۱۵ درصد نسبت به وضع موجود کاهش یابد.

۲. از آنجاکه ایجاد استان جدید ضرورتاً سبب گسترش تشکیلات دولت و اندازه آن خواهد شد، از منظر سیاست‌های کلی نظام، طرح حاضر مغایر بند «۱۶» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که بر «صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضروری و هزینه‌های زائد» تأکید دارد و نیز بند «۱۰» سیاست‌های کلی نظام اداری است که بر «چابک‌سازی، متناسب‌سازی و منطقی ساختن تشکیلات نظام اداری» تأکید دارد.

۳. بررسی تجربیات سایر کشورها در زمینه تغییر و اصلاح تقسیمات کشوری حاکی از این است که روند جهانی غالب گرایش به سمت «وسیع‌تر کردن و تجمیع استان‌ها و کاهش سطوح و واحدهای تقسیمات کشوری» است.

۴. تصویب طرح حاضر پیامدهای منفی برای دولت دربردارد. ایجاد استان جدید به معنای بار مالی فزاینده بر دوش دولت است که به‌ویژه در شرایط کنونی اقتصادی کشور که دولت با تهدیدهای ناشی از مسائلی همچون تحریم‌ها، کاهش ارزش پول ملی، تورم، پیامدهای اقتصادی بحران کووید - ۱۹ و ... مواجه است، به لحاظ کارشناسی قابل توجیه نیست. شایان ذکر است که طبق برآوردهای سازمان اداری و استخدامی کشور و نیز برآورد سازمان برنامه و بودجه، با توجه به هزینه‌های فعلی مربوط به پرداخت‌های پرسنلی و بدون لحاظ کردن نهادهای نظامی، انتظامی، اطلاعاتی و دادگستری‌های استانی و نیز بدون در نظر گرفتن بودجه مورد نیاز برای ایجاد یا تکمیل مستحقات و تجهیزات اداری و ...، بار مالی برای پرداخت هزینه‌های پرسنلی ناشی از اضافه شدن یک استان جدید، حدود ۸۱۰ میلیارد تومان برای «یک سال» خواهد بود.

گذشته از بار مالی، تنش‌های احتمالی فرایند تفکیک استان کرمان و مطالبه‌سازی برای تفکیک سایر استان‌ها برای تفکیک از دیگر پیامدهای منفی تصویب طرح حاضر است. شایان ذکر است که در حال حاضر حداقل ۲۶ مورد پیشنهاد برای ایجاد استان جدید در وزارت کشور موجود است.

۵. دلایل توجیهی ارائه شده در مقدمه طرح از وزن کافی برخوردار نیست و با استناد به آنها می‌توان تقسیم سایر استان‌ها را نیز در کشور توجیه کرد:

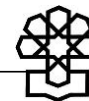
مسائلی مانند تمرکز امور در مرکز استان، صرف هزینه برای مراجعه به مرکز استان برای پیگیری امورات و پیامدهای آن، توسعه نامتوازن ناحیه‌ای، مسافت میان شهرستان‌ها به‌ویژه مسافت میان شهرستان‌ها با مرکز استان و ... مختص استان کرمان نیست، بلکه مسئله‌ای همه‌گیر در کشور است که به‌ویژه مبتلابه استان‌های وسیع است. راهکار اساسی برای رفع معضله‌های فوق‌الذکر، نه ایجاد استان جدید، بلکه «تمرکززدایی و تفویض اختیارات اداری - مالی» به سطوح و واحدهای زیرین تقسیمات کشوری در مجرای قانون (ازجمله جزء «۴» ذیل بند «الف» ماده (۲۶) قانون برنامه ششم توسعه) و به‌ویژه تفویض اختیارات استانداری‌ها به فرمانداری‌ها و نیز توزیع متوازن بودجه، امکانات، زیرساخت‌ها و ... در شهرستان‌های کشور، مطابق اصل چهل‌وهشتم (۴۸) و بندهای «۹» و «۱۲» اصل سوم (۳) قانون اساسی، به‌گونه‌ای است که رافع مسائل و مشکلات همه شهرستان‌ها در همه استان‌ها باشد و احساس نیاز و مطالبات پی‌درپی برای ایجاد تغییرات در نظام تقسیماتی را در کل کشور کاهش دهد.

۶. از منظر شاخص‌های آمایش سرزمین، تقسیم استان کرمان با چالش‌های متعدد ازجمله متوازن نبودن پراکندگی واحدهای تولیدی و زیرساخت‌های صنعتی در سطح استان؛ و چالش‌های منتج از ضعف در منابع آب پایدار مواجه است.

با عنایت به موارد فوق تشکیل استان کرمان جنوبی به لحاظ قانونی و کارشناسی قابل توجیه نیست، از این رو تصویب کلیات طرح حاضر توصیه نمی‌شود. شایسته است، بحث تغییر و اصلاح تقسیمات کشوری، به‌صورت کلان و با هدف ایجاد یک سیستم جامع تقسیمات کشوری برای کل کشور مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

مقدمه

تقسیمات کشوری ابزاری کلیدی برای تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی و به‌ویژه توسعه پایدار ملی است. چنانچه سیستم تقسیمات کشوری بر مبنای اصول و معیارهای منطقی و علمی نباشد یا به‌مرور زمان دخل و تصرف‌های نامناسب در آن صورت گیرد، از اهداف اولیه دور شده و از یک ابزار علمی ساماندهی مدیریت سرزمین به ابزاری سیاسی تبدیل می‌شود و در نتیجه روند پیشرفت کشور را با چالش

روبه‌رو می‌کند.^۱

سیستم کنونی تقسیمات کشوری ایران، سیستم «چهاررده‌ای» شکل گرفته در سال ۱۳۱۶ است که در پاسخ به مقتضیات آن زمان شکل گرفت. قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵ نیز با توجه به نیازهای دهه ۱۳۶۰ تدوین و تصویب شد. از جمله مهم‌ترین نواقص قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، غلبه شاخص‌های کمی و در رأس آنها «جمعیت» در ایجاد و ارتقای سطوح تقسیمات کشوری است. درحالی‌که آنچه تقسیم می‌شود «فضای جغرافیایی» است که جمعیت، صرفاً یکی از عناصر محتوایی آن است. همچنین سیستم تقسیماتی کنونی و قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، به دلیل اینکه با رویکرد آمایش سرزمین و تمرکززدایی طراحی نشده، نتوانسته بستر و مبنایی برای توسعه پایدار واحدهای سیاسی قلمداد شود و جز تحمیل هزینه‌های بالا به دولت نتیجه‌ای دربر نداشته است. به عبارت دیگر سیستم کنونی تقسیمات کشوری، خود تبدیل به یک مانع در برابر توسعه پایدار شده است. از آنجاکه در این سیستم ارتقای سطح مبنایی برای اختصاص اختیارات، امکانات و منابع بیشتر است، مردم و مسئولان رده‌های زیرین استان‌ها، برای حل مسائل و مشکلات خود، راهی جز تلاش برای ارتقای سطح پیش روی خود نمی‌بینند که نتیجه آن وضعیت بغرنج کنونی است که بحث تقسیمات کشوری از امری که در حیطه صلاحیت دولت است را تبدیل به امری مطالباتی کرده و عطشی سیری‌ناپذیر برای ارتقا در همه سطوح تقسیماتی وجود دارد که نقطه توقفی برای آن قابل تصور نیست. به‌طور خاص در استان‌های وسیع، گستردگی حوزه اداری و تشکیلات سازمانی و نیز تمرکز و بوروکراسی ناکارآمد موجب می‌شود که شهرستان‌های با پتانسیل‌های بالا نتوانند به توسعه‌ای متناسب با ظرفیت‌های خود دست یابند. این وضعیت باعث شده است که شهرستان‌های مذکور به دنبال ارتقای خود به مرکز استان جدید باشند. به‌ویژه زمانی که شهرستان‌های مذکور علاوه بر برخورداری از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالای اقتصادی، جمعیتی و ...، و به تبع حجم بالای امور اداری، با مسئله دوری از مرکز استان، تفاوت‌های فرهنگی - اجتماعی با مرکز استان، تقسیم ناعادلانه اعتبارات و منابع قدرت (مناصب مدیریتی و ...) نیز مواجه‌اند، این مطالبه تشدید می‌شود.

براساس مقدمه توجیهی طرح حاضر «استان کرمان با ۱۱ درصد وسعت کشور به‌عنوان پهناورترین استان و از نظر جمعیت رتبه نهم را دارد. فاصله بین شمالی‌ترین تا جنوبی‌ترین نقطه استان کرمان بیش از ۸۰۰ کیلومتر است و این مسافت زیاد با شهرستان‌های مختلف به‌ویژه جنوب با مرکز استان، باعث خسارات و نیز از دست رفتن حقوق شهروندان مناطق دوردست استان، به‌خصوص صرف وقت، هزینه مالی و تلفات جاده‌ای (تصادفات) برای مراجعه به مرکز استان شده است. همین امر یکی از دلایل مهم فقر و توسعه نامتوازن در این استان پهناور بین شمال و جنوب می‌باشد. به عبارت دیگر، استاندارد فرصت

۱. زهرا احمدی‌پور و محمد رحیم رهنما و رومینا ابراهیم، نقش نظام تقسیمات کشوری در توسعه ملی، مورد مطالعه: ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی-برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره پانزدهم، ش ۲، صص ۱۷-۳۹، ۱۳۹۰.

کافی برای سرکشی به همه شهرستان‌ها و بررسی امور، نقصان‌ها و نیازهای کل استان را ندارد و محرومیت جنوب استان کرمان با کمترین زیرساخت‌ها در مناطق دورافتاده به خوبی قابل مشاهده است. این استان با وجود داشتن رتبه اول صادرات غیرنفتی (رونق بخش کشاورزی و بهشت معادن)، از نظر فقر در رتبه دوم کشور است که وسعت زیاد این استان یکی از دلایل توسعه نامتوازن آن در تمام زمینه‌ها می‌باشد و به همین دلیل می‌بایست به دو تا سه استان تقسیم شود. در همین زمینه جنوب استان کرمان با هفت شهرستان شامل جیرفت، عنبرآباد، کهنوج، رودبار جنوب، قلعه‌گنج، منوجان و فاریاب، باگویش و فرهنگ، منبع درآمد و اقتصاد مشترک سالیانه ۵ میلیون تن انواع محصولات مختلف کشاورزی را تولید می‌کند که ۷۰ درصد تولید استان و ۴ درصد از کل تولیدات کشاورزی کشور را تشکیل می‌دهد. از طرف دیگر قبلاً تعداد زیادی از دستگاه‌های دولتی، [و] ادارات کل مستقل به مرکزیت جیرفت ایجاد شده‌اند از جمله: دانشگاه جیرفت، دانشگاه علوم پزشکی جیرفت، سازمان جهاد کشاورزی جنوب استان کرمان، سازمان صنعت، معدن و تجارت جنوب استان کرمان، مرکز تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و منابع طبیعی جنوب استان کرمان، اداره کل راه و شهرسازی جنوب استان کرمان، اداره کل راهداری جنوب استان کرمان، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری جنوب استان کرمان، اداره کل دامپزشکی جنوب استان کرمان، اداره کل تعاون روستایی جنوب استان کرمان، اداره کل امور عشایری جنوب استان کرمان، اداره کل آب و خاک جنوب استان کرمان و اداره کل امور دام جنوب استان کرمان و ... لذا با این تفسیر شرایط لازم برای استقلال جنوب استان فراهم شده است. ... با عنایت به اینکه طرح استقلال جنوب استان کرمان (سبزواران) از سال ۱۳۳۸ توسط دولت‌های قبل و بعد از انقلاب در دست اقدام بوده است، در همین راستا طرح تقسیم استان کرمان، درحقیقت با هدف جلوگیری از دیوان‌سالاری اداری، رضایت‌مندی مردم جنوب، تمرکززدایی، توزیع متوازن ثروت و محرومیت‌زدایی جنوب استان پیشنهاد شده است. ...».

در ادامه به بررسی طرح پرداخته می‌شود.

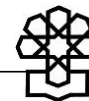
۱. بررسی طرح

در ادامه «طرح تشکیل استان کرمان جنوبی» از منظر قوانین موضوعه، برنامه‌ها و فرامین بالادستی، آمایش سرزمین، پیامدهای احتمالی برای دولت و مکفی بودن دلایل ارائه شده برای تأسیس استان جدید و ... ارزیابی می‌شود.

۱-۱. از منظر حقوقی و قانونی

۱-۱-۱. از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۱. طرح حاضر مغایر اصل هفتادوپنجم (۷۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. طبق اصل هفتادوپنجم (۷۵) قانون اساسی «طرح‌های قانونی و پیشنهادها و اصلاحاتی که نمایندگان درخصوص لوایح

قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد».

هرچند در تبصره ذیل ماده واحد بیان شده است که «کارکنان سازمانی، وسایل، تجهیزات و بودجه و اعتبارات مربوط به تناسب جمعیت و وضعیت جغرافیایی از محل امکانات فعلی استان کرمان کسر و به استان جدید منتقل می‌گردد». با این حال، این عبارت رافع بار مالی طرح نیست.

۲. در مقدمه قانون اساسی ذیل سرفصل قوه مجریه بر طرد «نظام بوروکراسی که زاینده و حاصل حاکمیت‌های طاغوتی است» تأکید شده است. همچنین بند «۱۰» اصل سوم بر «ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور» تأکید دارد. از آنجاکه در نظام متمرکز اداری کشور ما، ایجاد استان جدید نتایج مؤثر و ملموسی در بهبود نظام اداری کشور در بر ندارد و بوروکراسی و تمرکز امور در مرکز استان را از بین نمی‌برد، بلکه به افزایش بیش‌ازپیش بوروکراسی، تمرکز و نیز حجم و تشکیلات دولت منجر می‌شود، از این رو طرح حاضر مخالف بند «۱۰» اصل سوم (۳) قانون اساسی است.

۲-۱-۱. از منظر سیاست‌های کلی نظام

۱. ایجاد استان جدید مغایر بند «۱۶» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغی مقام معظم رهبری مبنی بر «صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضروری و هزینه‌های زائد» است.

۲. ایجاد استان جدید ضرورتاً سبب گسترش تشکیلات دولت و اندازه آن خواهد شد که این امر مغایر بند «۱۰» سیاست‌های کلی نظام اداری ابلاغی مقام معظم رهبری است که بر «چابک‌سازی، متناسب‌سازی و منطقی ساختن تشکیلات نظام اداری» تأکید دارد.

۳. در تدوین طرح، اصول نگارش متون قانونی رعایت نشده است. به‌ویژه، عنوان طرح (تشکیل استان کرمان جنوبی)، تداعی‌گر این است که در مقابل آن استانی با نام کرمان شمالی وجود دارد، در حالی که چنین استانی وجود ندارد. چنین ایرادهایی مغایر بند «۹» سیاست‌های کلی قانونگذاری به‌ویژه جزء «۴» بند مذکور است.

۳-۱-۱. از منظر قانون برنامه‌های توسعه

۱. از آنجاکه ایجاد استان جدید موجب افزایش حجم و ساختار دولت می‌شود، تصویب این طرح مغایر بند «الف» ماده (۲۸) قانون برنامه ششم توسعه است که بیان می‌دارد: حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرایی در طول اجرای قانون برنامه، باید حداقل به میزان ۱۵ درصد نسبت به وضع موجود، از طریق واگذاری واحدهای عملیاتی، خرید خدمات و مشارکت با بخش غیردولتی با اولویت تعاونی‌ها، حذف واحدهای غیرضرور، کاهش سطوح مدیریت، کاهش پست‌های سازمانی، انحلال و ادغام سازمان‌ها و مؤسسات و واگذاری برخی از وظایف دستگاه‌های اجرایی به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و بنیاد مسکن

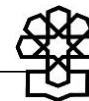
انقلاب اسلامی، کاهش پیدا کند. لذا با عنایت به تصریح ماده (۱۸۱) آیین‌نامه داخلی مجلس، تصویب این بخش از مفاد طرح، نیازمند رأی دوسوم نمایندگان حاضر در جلسه صحن علنی خواهد بود.

۲. قوانین برنامه توسعه دوم (بند «الف» تبصره «۶۹»)، چهارم (ماده (۷۳)) و پنجم (ماده (۱۸۶)) بر تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری تأکید داشته‌اند. ماده (۱۸۶) برنامه پنجم توسعه بیان می‌دارد: «به دولت اجازه داده می‌شود نسبت به تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری، دربردارنده شاخص‌های ناظر بر بازنگری واحدهای تقسیماتی موجود برای ایجاد سطوح تقسیمات کشوری جدید با جهت‌گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به‌عنوان نمایندگان عالی دولت در استان‌ها، اقدام نماید». طبق گفته مسئولان وزارت کشور، لایحه جامع تقسیمات کشوری تدوین شده است، اما ارائه این لایحه و تصویب آن در مجلس شورای اسلامی همچنان محقق نشده است. چنانچه لایحه جامع تقسیمات کشوری جهت‌گیری تعیین شده در ماده (۱۸۶) برنامه پنجم توسعه به‌ویژه «عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی» را محقق کند، به ایجاد استان جدید با هدف حذف عوارض ناشی از تمرکز اداری و فاصله میان شهرستان‌ها در استان‌های وسیع نیاز نخواهد بود.

۲-۱. از منظر مکفی بودن دلایل توجیهی طرح

۱. خطوط تقسیمات کشوری قطعاً خطوطی مقدس نیستند و همه دولت‌ها ممکن است طی زمان با هدف بهبود کارایی سیستم تقسیمات کشوری خود، تغییراتی را در آن اعمال کنند. کشور ما نیز در این زمینه مستثنا نیست، اما مسئله اینجاست که طی سال‌های گذشته برای رفع هر مشکلی در سطح ناحیه‌ای، اولین راهکار پیشنهادی تغییر در تقسیمات کشوری و ایجاد واحدهای جدید، به‌ویژه استان‌های جدید بوده است و با وجود تغییرات مداومی که در تقسیمات کشوری ایران به‌وجود آمده (افزایش بی‌رویه تعداد واحدها در چهار سطح تقسیمات کشوری)^۱، چالش‌هایی مانند تمرکز و بوروکراسی، توسعه نامتوازن ناحیه‌ای در استان‌ها و قطبی شدن توسعه، تمرکز قدرت و ثروت در نواحی خاصی از استان‌ها، بی‌عدالتی فضایی و الگوی مرکز - پیرامون موجود در کشور و نیز در استان‌ها از بین نرفته است. درواقع مشکل اصلی، نبود یک سیستم جامع و کارآمد تقسیمات کشوری در ایران است و با ایجاد استان جدید در قالب سیستم کنونی، نه‌تنها مسائل حل نخواهد شد، بلکه تکثیر خواهند شد. ازاین‌رو بحث تغییر و اصلاح تقسیمات کشوری، باید به‌صورت کلان و با هدف ایجاد یک سیستم جامع تقسیمات کشوری مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

۱. براساس داده‌های وبسایت وزارت کشور از زمان انقلاب اسلامی ایران تا دی‌ماه ۱۳۹۸، تعداد استان‌ها از ۲۴ به ۳۱، تعداد شهرستان‌ها از ۱۹۵ به ۴۴۶؛ تعداد بخش‌ها از ۵۰۱ به ۱۰۹۷؛ تعداد شهرها از ۴۹۶ به ۱۲۵۹ و تعداد دهستان‌ها از ۱۵۸۳ به ۲۶۳۱ افزایش یافته است.

۲. در مقدمه توجیهی طرح به وسعت استان کرمان به عنوان توجیهی برای تفکیک آن اشاره شده است، و این گونه ذکر شده است که استان کرمان «پهناترین استان کشور» است. در این زمینه، باید توجه داشت که:

الف) استان سیستان و بلوچستان با ۱۸۷,۵۰۲ کیلومتر مربع، وسیع ترین استان کشور است که ۱۱/۵ درصد مساحت کشور را در بر می گیرد^۱ و استان کرمان با ۱۸۲,۷۲۶ کیلومتر مربع ۱۱/۱ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص می دهد و در رتبه دوم قرار دارد.^۲

ب) وسعت یک استان فی نفسه یک نقص محسوب نمی شود. در این زمینه بررسی تجربیات سایر کشورها در زمینه تغییر و اصلاح تقسیمات کشوری و بررسی رابطه میان وسعت استان ها با مسائلی مانند توسعه، خدمات رسانی، حقوق شهروندان، دیوان سالاری اداری، توزیع متوازن ثروت و رضایت مردمی، حاکی از این است که روند غالب جهانی «تجمیع و وسیع تر کردن رده ها/واحدهای تقسیمات کشوری» است و نه گسستگی و کوچک تر کردن آنها از طریق ایجاد واحدهای جدید، زیرا قطعه قطعه کردن سرزمین و ارتقا و تشکیل واحدهای سیاسی جدید و کوچک تر، موجب تکه تکه شدن مدیریت سرزمینی، افزایش سطوح سلسله مراتبی، بزرگ شدن تشکیلات اداری، انطباق مرزهای سیاسی بر قلمروهای خرده فرهنگی، تهدید وحدت و انسجام ملی و در نهایت باعث می شود که کل کشور به واحدهای کوچک ناکارآمد تقسیم شود که توسعه ملی پایدار را با خطر مواجه می کند. بسیاری از کشورها مرحله کاهش یا تجمیع سطوح و واحدهای رده اول و دوم (استان و شهرستان) را پشت سر گذاشته و در مرحله ادغام شهرها قرار دارند. تجربیات بسیاری از کشورها نشان می دهد که بهترین راه حل برای مسائلی مانند بوروکراسی و تمرکز امور در مرکز استان، عدم خدمات رسانی بهینه به مردم، ضرورت مراجعه به مرکز استان برای پیگیری امور اداری، غلبه بر چالش های ناشی از وسعت استان و بُعد مسافت میان شهرستان ها با مرکز استان، «تمرکززدایی و تفویض/واگذاری اختیارات به سطوح/واحدهای زیرین تقسیمات کشوری» و «تغییر ساختار اداری مبتنی بر دولت الکترونیک» است و نه تشکیل استان های جدید و کوچک تر.^۳

۳. سایر دلایل مطرح شده توسط پیشنهاددهندگان طرح حاضر در مقدمه توجیهی برای توجیه لزوم تقسیم استان کرمان از وزن کافی برخوردار نیست و استدلال هایی است که با تمسک به آنها می توان تقسیم استان های دیگر کشور را نیز توجیه کرد:

الف) در مقدمه توجیهی به فاصله جغرافیایی بین شمالی ترین تا جنوبی ترین نقطه استان کرمان، به عنوان توجیهی برای تقسیم آن اشاره شده است و فاصله مذکور «بیش از ۸۰۰ کیلومتر» ذکر شده است. همچنین این مسافت، علت «خسارات و نیز از دست رفتن حقوق شهروندان مناطق دور دست

۱. سالنامه آماری استان سیستان و بلوچستان. فصل اول، سرزمین و آب و هوا. ص ۲۵. درگاه ملی آمار

۲. سالنامه آماری استان کرمان. فصل اول، سرزمین و آب و هوا. ص ۲۹ درگاه ملی آمار

۳. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به اظهار نظر کارشناسی درباره طرح «تشکیل استان گلساران»، دفتر مطالعات سیاسی. مرکز پژوهش های مجلس. شماره مسلسل: ۱۷۳۶۲، ۱۳۹۹/۰۹/۰۵.

استان، به‌خصوص صرف وقت، هزینه مالی و تلفات جاده‌ای (تصادفات) برای مراجعه به مرکز استان» عنوان شده، و این‌گونه استدلال شده است که «همین امر یکی از دلایل مهم فقر و توسعه نامتوازن در این استان پهناور بین شمال و جنوب می‌باشد». در این زمینه نکات ذیل قابل تأمل است:

- براساس سالنامه آماری استان فاصله بین حد جنوبی و شمالی استان (طول استان) برابر «۶۶۰» کیلومتر است. مهم اینکه فاصله میان شهرستان‌ها و میان شهرستان‌ها با مرکز استان مختص استان کرمان نیست. از نظر مسافت دورترین شهرستان به مرکز استان کرمان، شهرستان منوجان با ۳۲۳ کیلومتر است.^۱ درحالی‌که در سایر استان‌های وسیع کشور فواصل بیشتر از میزان ذکر شده بین برخی شهرستان‌ها با مرکز استان نیز وجود دارد.

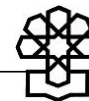
همچنین در عصر توسعه دولت الکترونیک، فشردگی فضا و زمان و توسعه یافتگی بالای شبکه آژادراهی و بزرگراهی، استناد و اتکا به فاصله جغرافیایی میان شهرستان‌ها برای تقسیم استان‌ها فاقد مبنای منطقی است. البته در استان کرمان زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی، هوایی و ریلی استان عمدتاً بخش‌های شمالی استان را پوشش می‌دهد و کاستی‌های زیرساخت‌های حمل‌ونقل در جنوب استان ازجمله تنگناها و محدودیت‌های فراروی توسعه این بخش از استان است؛ اما راهکار رفع این معضل، تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباطات جنوب استان در پیوند با شمال استان و شرق استان هرمزگان، جهت برون‌رفت منطقه از انزوا و ارتقای عدالت فضایی در استان است^۲ و نه انتزاع آن. توضیح اینکه در پنج شهرستان جنوبی استان کرمان، مراجعات و پیوندها برای دریافت خدمات و یا خرید کالا از شهر بندرعباس نیز وجود دارد. می‌توان با تقویت ارتباطات فی‌مابین بندرعباس و کهنوج به عنوان شهر اصلی منطقه جنوب استان کرمان، شاهد ارتقای دسترسی مردم این خطه به خدمات و کالا بود.

پیشنهاد می‌شود، در سرفصل اعتبارات ملی، موضوعات ارتقای شبکه حمل و نقل و دسترسی به خدمات و توسعه ارتباطات ایمن، سریع و ارزان جنوب استان با مرکز استان و استان هرمزگان و به‌طور خاص ارتقای جاده کهنوج - بندرعباس به بزرگراه؛ فعال نمودن و افزایش پروازهای فرودگاه جیرفت؛ حمایت بیشتر از برنامه‌های توسعه حمل و نقل عمومی برون‌شهری در جنوب استان کرمان؛ و تسریع اجرای راه‌آهن اتصال جیرفت به بم (شبکه ریلی سراسری) در اولویت تأمین اعتبار قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود آستانه‌های جمعیتی رایج برای استقرار انواع خدمات در شهرهای مناطق دورافتاده استان - که فاقد استاندارد زمانی برای دسترسی به خدمات در شهرهای مجاور می‌باشند - کاهش یابد.

- آنچه مسافت میان شهرستان‌ها به‌ویژه مسافت میان شهرستان‌ها با مرکز استان را تبدیل به یک معضل می‌سازد، «تمرکزگرایی و نداشتن اختیارات در زمینه‌های اداری - مالی» توسط شهرستان‌هاست

۱. سالنامه آماری استان کرمان، فصل اول، سرزمین و آب و هوا، ص ۲۹ درگاه ملی آمار.

۲. برنامه آمایش استان کرمان (چکیده مطالعات)، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان، آذر ۱۳۹۷، ص ۱۳۰ و ۳۲۵.

و این مسئله، معضل عمومی نظام اداری - مالی ایران است. هرچند طبق مقدمه توجیهی، یکی از اهداف طرح حاضر تمرکززدایی است؛ اما طرح حاضر نگاهی حداقلی و تقلیل یافته به تمرکززدایی دارد. شایان ذکر است که تمرکززدایی شامل سه بُعد اداری، مالی و سیاسی است. برخلاف سایر کشورهای دنیا که سیاست تمرکززدایی عمدتاً متمرکز بر «عدم تمرکز اداری و مالی» است، در کشور ما استدلال‌های افراد ذی‌نفع درباره تمرکززدایی بیشتر در چارچوب عدم تمرکز مکانی و با عنوان تغییر در تقسیمات سرزمینی مطرح می‌شود.^۱ با توجه به اینکه یکی از معایب مهم قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵)، تمرکزگرا بودن آن است، تغییر در تقسیمات کشوری در قالب قانون کنونی منتج به کارکردی عکس می‌شود زیرا با تبدیل شدن یک واحد تقسیماتی - که در فضای جغرافیایی مشخص شکل گرفته - به چند واحد، نه تنها در میزان و کیفیت اختیارات محول شده آنها تغییری صورت نمی‌گیرد؛ بلکه افزایش تعداد واحدهای سیاسی در همان فضای جغرافیایی، باعث گسترش بوروکراسی و تمرکز بیشتر امور می‌شود.^۲ به سخن دیگر صرف تفکیک استان‌ها و ایجاد ساختارهای جدید اداری به کاهش تمرکز نخواهد منجر شد.

- دلیل دیگری که سبب می‌شود مسافت میان شهرستان‌ها در استان‌های وسیع تبدیل به یک معضل شود، «عدم توازن در توسعه ناحیه‌ای» است که مردم ساکن در شهرستان‌ها را مجبور به مراجعه به مرکز استان برای دریافت خدمات درمانی و ... می‌کند. درحالی‌که در مقدمه توجیهی طرح، بیان شده است که «وسعت زیاد این استان یکی از دلایل توسعه نامتوازن آن در تمام زمینه‌ها می‌باشد و به همین دلیل می‌بایست به دو تا سه استان تقسیم شود» که عدم توازن، الگوی عمومی توسعه در کشور، هم در سطح منطقه‌ای و هم در سطح ناحیه‌ای است. به عبارتی دقیق‌تر همان‌گونه که میان استان‌های کشور، شکاف توسعه‌ای و الگوی مرکز-پیرامون وجود دارد، در درون استان‌های کشور، حتی استان‌های جدیدالتأسیس، نیز فارغ از میزان وسعت آنها، الگوی مرکز-پیرامون و توسعه نامتوازن حاکم است. بررسی تحقیقات متعددی که در زمینه رتبه‌بندی استان‌های کشور از لحاظ شاخص‌های مختلف توسعه انجام شده، نشان‌دهنده این واقعیت است که استان کرمان در کل از نظر توسعه، از وضعیت مطلوبی برخوردار است.^۳ با این حال، شاهد دو موجودیت با شکاف‌های توسعه‌ای در شمال و جنوب استان کرمان هستیم. علت این شکاف سطح توسعه، نه وسعت استان، بلکه عدم توجه به اصل توازن و تعادل ناحیه‌ای در نظام برنامه‌ریزی و به تبع آن توزیع ناعادلانه منابع و زیرساخت‌ها در استان است. این مسئله نیازمند اقدامات

۱. گزارش کارشناسی درباره لایحه: «تأسیس استان‌های خراسان شمالی و خراسان جنوبی»، دفتر سیاسی - فرهنگی. مرکز پژوهش‌های مجلس. شماره مسلسل ۶۲۷۳، آذرماه ۱۳۸۰، صص ۱-۲.

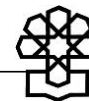
۲. هادی اعظمی و علی‌اکبر دبیری، تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هفتم، ش ۲، ۱۳۹۰، صص ۱۸۱-۱۴۷.

۳. برای مثال رجوع شود به: محمدرضا حافظنیا، مصطفی قادری حاجت، زهرا احمدی‌پور، عبدالرضا افتخاری و محمد گوهری. طراحی الگوی سنجش عدالت فضایی (مطالعه موردی ایران)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره نوزدهم، ش ۱، بهار ۱۳۹۴.

نظارتی و پیگیری از مسئولان مربوطه در زمینه توزیع نابرابر منابع و امکانات و از همه مهم‌تر مسئله تعارض منافع در سطح مدیران استانی است و نه ایجاد تغییرات ساختاری در نظام تقسیمات کشوری.

ب) در مقدمه توجیهی طرح بیان شده است «استاندار فرصت کافی برای سرکشی به همه شهرستان‌ها و بررسی امور، نقصان‌ها و نیازهای کل استان را ندارد و محرومیت جنوب استان کرمان با کمترین زیرساخت‌ها در مناطق دورافتاده به خوبی قابل مشاهده است...». در این زمینه قابل ذکر است که نسبت دادن توسعه نامتوازن استان به بالا بودن حجم کار استاندار و نداشتن زمان کافی برای سرکشی به همه شهرستان‌ها و بررسی امور و نقصان‌ها و نیازها، برداشتی سطحی گرایانه از علل توسعه نامتوازن است. سؤال این است که آیا صرف سرکشی فردی استاندار به توسعه متوازن منجر می‌شود؟ اگر چنین است، دلیل توسعه نامتوازن در استان‌های کوچک کشور چیست؟ آیا تنها راهکار موجود برای کم کردن از حجم بالای کار استاندار تقسیم استان‌هاست؟ آیا بررسی امور و نقصان‌ها و نیازهای شهرستان‌ها توسط فرمانداران امکان‌پذیر نیست؟. شایان ذکر است که آگاهی از مسائل و مشکلات یک پهنه جغرافیایی و حل آنها، لزوماً وابسته به سرکشی فردی نیست بلکه وابسته به فرایندهای مسئله‌یابی، حل مسئله، رصد، و نظارت است.

نکته مهمی که باید به آن توجه داشت این است که ایجاد استان جدید رافع مشکلات ناشی از توسعه نامتوازن و تمرکز اداری-مالی موجود برای همه شهرستان‌های استان جدید نخواهد بود. به عبارت دیگر ایجاد یک استان جدید نه به معنای تغییر نوع ارتباط نظام اداری - مالی شهرستان‌های استان جدیدالتأسیس با مرکز استان است و نه به معنای تغییرات در الگوی توسعه در استان است و چالش‌های ناشی از تمرکزگرایی و بوروکراسی تشکیلات اداری در کشور و عدم توسعه متوازن ناحیه‌ای به قوت خود باقی خواهد ماند و تکثیر خواهد شد. البته این بدان معنا نیست که وضعیت کنونی باید حفظ شود، بلکه این وضعیت نشان می‌دهد که مشکل بزرگ‌تر و عمیق‌تری در زمینه تقسیمات کشوری، نظام اداری - مالی و نظام برنامه‌ریزی کشور وجود دارد که باید راهکاری اساسی برای آن اندیشیده شود. راهکار اساسی برای رفع معضل‌های فوق‌الذکر، نه ایجاد استان جدید، بلکه «تمرکززدایی و تفویض اختیارات اداری - مالی» به سطوح و واحدهای زیرین تقسیمات کشوری در مجرای قانون (ازجمله جزء «۴» ذیل بند «الف» ماده (۲۶) قانون برنامه ششم توسعه) و به‌ویژه تفویض اختیارات استانداری‌ها به فرمانداران‌ها و نیز «توزیع متوازن بودجه، امکانات، زیرساخت‌ها و...» در شهرستان‌های کشور، مطابق اصل چهل‌و هشتم (۴۸) و بندهای «۹» و «۱۲» اصل سوم (۳) قانون اساسی، و البته با اعمال یک سازوکار نظارتی و پاسخگویی مستحکم، به گونه‌ای است که رافع مسائل و مشکلات همه شهرستان‌ها در استان‌ها باشد و احساس نیاز و مطالبات پی‌درپی برای ایجاد تغییرات در نظام تقسیماتی را در کل کشور کاهش دهد. اگر قاعده‌ای برای توزیع منابع به کار گرفته شود و به‌ویژه اصل ایجاد توازن ناحیه‌ای در تخصیص

بودجه مدنظر قرار گیرد، تأثیر علایق و سلاقی در تخصیص بودجه کم‌رنگ شده و نیازی به تحمیل هزینه‌های جاری و عمرانی ناشی از ایجاد استان جدید به بودجه کشور نیست.

۳-۱. از منظر آمایش سرزمین

۱. هر کشور دربرگیرنده مناطقی است که به هم وابسته هستند و با مشترکات دامنه‌دار، همگنی خاصی را به نمایش می‌گذارند که با تقسیم و ایجاد استان جدید بخش اعظمی از ظرفیت‌های آنها دچار محدودیت می‌شود. به سخن دیگر در بحث تقسیمات کشوری، ضابطه باید براساس معیارهای وحدت، انسجام و همگنی فضاهای گسترده‌ای که مراکز کانونی هماهنگ و هم‌طیف را دربردارند استوار باشد و تعیین حدود باید برپایه قلمروها و چشم‌اندازهای فضایی وسیع‌تر با عوامل مشترک دامنه‌دارتر باشد.^۱

۲. تغییرات پی‌درپی در تقسیمات کشوری و ایجاد مراکز استانی جدید، موجب اختلال در برنامه‌ها و اسناد آمایش سرزمین کشور می‌شود. به عبارت دیگر، یکی از الزامات رسیدن به اهداف آمایش سرزمین ثبات در خطوط تقسیمات کشوری است.

۳. از منظر شاخص‌های آمایش سرزمین تقسیم استان کرمان با چالش‌هایی مواجه است. برای مثال در ادامه به دو مورد اشاره می‌شود:

- پراکندگی واحدهای تولیدی و زیرساخت‌های صنعتی در سطح استان متوازن نیست^۲ و تفکیک استان کرمان به دو استان کوچک‌تر می‌تواند این عدم توازن را در منطقه مذکور شدیدتر کند. بررسی توزیع فضایی بخش صنعت و معدن استان از تمرکز شدید این بخش در شمال و شمال غرب استان حکایت دارد. شایان ذکر است که شهرستان کرمان با دارا بودن ۵۸۹ واحد صنعتی، نسبت به همه شهرهای استان، درصد بالاتری از صنایع را در خود جای داده است. رتبه‌های بعدی شهرستان‌های سیرجان، رفسنجان و جیرفت هستند که حداکثر ۲۲۷ واحد صنعتی را در خود جای داده‌اند. مهم این‌که شهرهای جنوبی استان نسبت به شهرهای مرکزی و شمالی تعداد بسیار کمی کارگاه صنعتی دارند و در مواردی فاقد هرگونه کارگاه صنعتی هستند.^۳

- تجربه سایر استان‌های جدیدالتأسیس نشان می‌دهد که شکل‌گیری یک استان جدید، معمولاً ارتقای سطح واحدهای سیاسی دیگر آن استان (تبدیل روستاها به شهر، بخش به شهرستان و ...) را نیز به دنبال دارد که یکی از نتایج آن، نیاز بیشتر به منابع آب است. ازسوی دیگر، با تشکیل استان جدید و فرض جذب اعتبارات بیشتر انتظار می‌رود که استان جدید به ایجاد صنایع جدید و ... بپردازد. توسعه

۱. محمدرضا مالکی و مریم طهرانی (۱۳۸۹). گزارش اظهارنظر کارشناسی درباره «لایحه تأسیس استان البرز»، دفتر مطالعات برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۰۳۳۵.

۲. سالنامه آماری استان کرمان، فصل هشتم (صنعت).

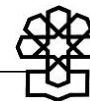
۳. برنامه آمایش استان کرمان (چکیده مطالعات)، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان، آذر ۱۳۹۷، ص ۱۲۹ و ۱۴۲.

اقتصادی و صنعتی و ... نیز نیازمند منابع آب کافی است. استان کرمان از نظر وجود منابع آبی قابل اتکا و پایدار به‌عنوان یکی از بنیادهای زیستی حیاتی برای توسعه، با مخاطرات زیادی مواجه است. میزان بهره‌برداری آب از منابع زیرزمینی استان کرمان حدود ۹ برابر منابع سطحی است که نشان‌دهنده اتکای بالای استان به منابع آب زیرزمینی است و میزان استحصال آب‌های زیرزمینی در استان کرمان بیش از متوسط کشور است. این در حالی است که کل استان کرمان، به لحاظ حوضه‌های آبریز در دشت‌های ممنوعه واقع شده است. کاهش مداوم جریان آب‌های سطحی استان، فصلی بودن و سیلابی بودن جریان آب‌های سطحی، خشکسالی و کاهش نزولات جوی و تأثیر بر آب‌های زیرزمینی و سطحی، افزایش برداشت آب‌های زیرزمینی، حفر چاه‌های غیرمجاز، نشست زمین و تخریب سفره‌های آب زیرزمینی، ازجمله عواملی است که سبب ایجاد تنش در بخش منابع آب استان کرمان شده است.^۱ با توجه به اینکه برای تأمین منابع آبی مورد نیاز استان، انتقال آب از خلیج فارس در دستور کار قرار دارد و نظر به چالش‌های فراوانی که اعمال نظر استان‌ها درخصوص تخصیص منابع آب تاکنون دربرداشته است، همه انتقادهایی که از این منظر تاکنون به مرزبندی‌های سیاسی استان‌ها وارد بوده، با تقسیم استان‌ها پابرجا بوده و حتی تشدید خواهد شد. چنانچه تقسیم استان کرمان محقق شود، با توجه به تجربیات موجود انتقال آب در فلات مرکزی، احتمال بروز تنش و چالش در فرایند انتقال بین استانی منابع آبی در این منطقه نیز وجود خواهد داشت.

۴-۱. تنش‌های احتمالی فرایند تفکیک

سوابق تاریخی ایجاد واحدهای تقسیماتی جدید در ایران به‌ویژه در سطح استان، نشان‌دهنده حساسیت‌های محلی و نگاه هویتی شهروندان به چنین موضوع‌هایی است. تجربیات سال‌های اخیر ازجمله اتفاقاتی که طی فرایند تفکیک خراسان و جدایی قزوین از زنجان اتفاق افتاد و نیز حوادث رخ داده در کازرون در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که فرایند تصمیم‌گیری درخصوص تقسیمات کشوری به‌طور معمول تنش‌هایی را (در مورد تعیین مرکز واحد جدیدالتأسیس، چگونگی الحاق سایر واحدها به واحد سیاسی جدید، تعیین نام استان جدید و ...) دربرداشته و بعضاً با خسارت‌های جانی و مالی همراه بوده است. این تنش‌ها علاوه بر اینکه زمینه بهره‌برداری عناصری را فراهم می‌کند که به دنبال استفاده هدفمند از این تضادها در یک واحد سیاسی، برای دستیابی به اهداف خود هستند؛ باعث تشدید اختلاف‌های محلی و ازسوی دیگر متوسل شدن برخی عناصر به چانه‌زنی سیاسی می‌شود که گاهی دولت را در تنگنا قرار داده و موجب اتخاذ تصمیم‌های شتابزده می‌شود که بر قضاوت عامه مردم از عملکرد عناصر تصمیم‌گیرنده تأثیر گذاشته و عدم اطمینان و اعتقاد کامل به نظام را به‌وجود می‌آورد. ازسوی دیگر این تنش‌ها در

۱. برنامه آمایش استان کرمان (چکیده مطالعات). سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان، آذر ۱۳۹۷، صص ۴۳-۳۸.

واگرایی مناطق مختلف و استمرار آن اثر دارند. واگرایی پس از تشکیل استان جدید از تشریک‌مساعی جمعی کاسته و مشارکت مردم را برای هرگونه توسعه کاهش می‌دهد.^۱

با توجه به پیچیدگی وضعیت استان کرمان و متغیرهایی مانند بافت قومی-مذهبی جنوب کرمان، تکثر طایفه‌ای، بحث‌های موجود برای الحاق بخش‌هایی از استان هرمزگان به جنوب کرمان، مطالبات سایر شهرستان‌های استان (مانند بم) برای ارتقا به مرکز استان جدید و ... هرگونه تصمیم شتابزده درخصوص ایجاد استان جدید، ممکن است بروز تبعات غیرقابل پیش‌بینی در عرصه سیاسی، امنیتی و اجتماعی و گسیختگی فضای فرهنگی و اجتماعی را موجب شود که طی سال‌ها در این استان شکل گرفته و در حال حاضر از انسجام مناسبی برخوردار است.

۵-۱. بالا رفتن هزینه‌های دولتی

تشکیل استان جدید نیازمند ایجاد زیرساخت‌ها و تشکیلات جدید، تغییرات چارت سازمانی، افزایش پست‌های اداری و ... است که به معنای بار مالی فزاینده بر دوش دولت و حجیم‌تر شدن بدنه دولت است و به‌ویژه در شرایط کنونی اقتصادی کشور که دولت با تهدیدهای ناشی از مسائلی همچون تحریم‌ها، کاهش ارزش پول ملی، تورم، تبعات اقتصادی بحران ویروس کووید - ۱۹ و ... مواجه است، توجیه‌پذیر نیست.

مهم اینکه در نتیجه تغییرات پی‌درپی در تقسیمات کشوری و ایجاد واحدهای جدید و نیز ضعف‌ها و ناکارآمدی نظام اداری کشور، تعداد کارکنان دولت طی دهه‌های اخیر رشد شتابانی داشته است. یکی از پیامدهای این وضعیت این است که طی سال‌های گذشته شاهد افزایش سهم اعتبارات هزینه‌ای (جاری) دولت در مقایسه با اعتبارات عمرانی و زیرساختی بوده‌ایم. به همین دلیل همواره توصیه کارشناسان این بوده که راهکارهایی برای جلوگیری از افزایش تعداد کارکنان و هزینه‌های جاری دولت اتخاذ شود.

شایان ذکر است که طبق برآوردهای سازمان اداری و استخدامی کشور^۲ و نیز برآورد سازمان برنامه و بودجه، «برای تشکیل یک استان جدید (بدون در نظر گرفتن تغییرات مربوط به شهرستان، بخش و ...) به‌طور متوسط حدود ۵۴۰۰ نفر نیروی انسانی مورد نیاز است که این رقم بدون لحاظ کردن نهادهای نظامی، انتظامی، اطلاعاتی و دادگستری‌های استانی است. با توجه به هزینه‌های فعلی مربوط به پرداخت‌های پرسنلی، به‌طور متوسط سرانه هزینه‌های پرسنلی هر نفر (بابت حقوق، مزایا، رفاهیات، حق بیمه سهم کارفرما و ...) حدود ۱۲ میلیون و پانصد هزار تومان می‌باشد». به این ترتیب بار مالی برای پرداخت هزینه‌های پرسنلی ناشی از اضافه شدن یک استان جدید، سالیانه ۸۱۰ میلیارد تومان خواهد بود (این رقم حاصل ضرب ۱۲ میلیون و پانصد هزار تومان ضربدر ۵,۴۰۰ نفر در ۱۲ ماه است).^۳ گذشته از هزینه‌های

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: محمد اخباری و محسن یداللهی (۱۳۸۴). فرایند تصمیم‌گیری تقسیم استان خراسان و اثرات سیاسی - اجتماعی آن، فصلنامه ژئوپلیتیک، ش ۲، صص ۴۲-۲۳.

۲. نامه شماره ۲۸۷۳۱۴ سازمان اداری استخدامی کشور به سازمان برنامه و بودجه، مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۰۵.

۳. نامه شماره ۱۵۸۶۵۴ سازمان برنامه و بودجه به مرکز پژوهش‌های مجلس، مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۹.

پرسنلی نهادهای نظامی، انتظامی، اطلاعاتی و دادگستری‌های استانی که می‌بایست به رقم فوق اضافه شود، بودجه مورد نیاز برای ایجاد یا گسترش مستحدثات و تجهیزات اداری و ... را نیز باید در نظر گرفت. از آنجاکه تجربیات قبلی ایجاد استان و شهرستان‌های جدید نشانگر آن است که با صرف ایجاد ساختار اداری توسعه پایدار و درون‌زا محقق نمی‌شود و برعکس اعتباراتی که می‌توانست صرف ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه و اشتغال در منطقه شود، مصروف حقوق و مزایای کارکنان، پست‌های مدیران و ساختمان‌ها و ابنیه دولتی شده است،^۱ چنانچه این بودجه صرف ایجاد زیرساخت‌های حمل‌ونقل، اشتغال، بهداشت و ... در جنوب استان کرمان شود، قطعاً نتیجه مؤثرتری برای توسعه جنوب کرمان به دنبال خواهد داشت.

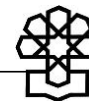
۱-۶. مطالبه‌سازی برای تفکیک سایر استان‌ها

در حال حاضر حداقل ۲۶ مورد پیشنهاد برای ایجاد استان جدید از سوی نمایندگان محترم استان‌های مختلف در وزارت کشور موجود است. مطرح شدن بحث ایجاد یک استان جدید در کشور، مطالبات خفته چندساله بسیاری از شهرستان‌ها برای ارتقا به استان جدید را بیدار می‌کند. با توجه به اینکه دولت نگاه ملی دارد و همه ابعاد و پیامدهای ایجاد یک استان جدید را در نظر می‌گیرد، شایسته‌تر اینکه ایجاد استان جدید از طریق ارائه لایحه صورت گیرد. ماده (۱۵) آیین‌نامه اجرایی قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۲) نیز فرایند ایجاد استان جدید را با پیشنهاد وزارت کشور، تصویب هیئت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی تعیین کرده است.

۲. ماده واحد طرح

طبق ماده واحد طرح حاضر «استان کرمان جنوبی متشکل از شهرستان‌های جیرفت، عنبرآباد، کهنوچ، رودبار، قلعه‌گنج، منوجان و فاریاب تشکیل می‌شود». در این زمینه نکات ذیل قابل تأمل است:

۱. در متن ماده واحد، «رودبار جنوب» و «قلعه‌گنج» صحیح است.
۲. سیستم تقسیمات کشوری ایران در حال حاضر بر مبنای «قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری» (مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵)، اصلاحیه‌های وارد بر آن و آیین‌نامه اجرایی این قانون قرار دارد و بدیهی است که هرگونه تغییر در نقشه تقسیمات کشوری باید بر مبنای قانون مذکور و با رعایت سایر قوانین موضوعه کشور تنظیم و عملیاتی شود. طبق قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، در همه سطوح و واحدها، عامل «جمعیت» محور کلیه تغییرات در نقشه تقسیمات کشوری در نظر گرفته شده است. گذشته از عامل جمعیت به عنوان عامل اصلی، مهم‌ترین شاخص‌های مستخرج از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و

آیین‌نامه اجرایی آن که در ایجاد استان در نظر گرفته می‌شوند عبارتند از «همگنی طبیعی و اجتماعی، قابلیت دسترسی و روابط فاصله‌ای و حوزه نفوذ مکان‌های مرکزی».^۱ علاوه بر این چهار مورد، معمولاً شاخص‌های دیگری مانند ضرورت‌های ویژه امنیتی نیز در ایجاد استان جدید مؤثرند. در ادامه به بررسی محدوده پیشنهادی از منظر شاخص‌های فوق پرداخته می‌شود:

- **جمعیت:** طبق تبصره «۱» ماده (۹) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری «استان جدید باید حداقل یک میلیون نفر جمعیت داشته باشد». لکن جمعیت محدوده جغرافیایی پیشنهادی برای تأسیس استان جدید، براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن، برابر با ۷۶۹,۳۳۶ نفر^۲ است. بنابراین محدوده پیشنهادی از حداقل شرط قانونی برای تبدیل به استان جدید برخوردار نیست.

- **دسترسی و روابط فاصله‌ای:** این شاخص به سهولت دسترسی واحدهای زیرمجموعه به مراکز سیاسی-اداری اشاره دارد. توضیح اینکه توزیع خدمات درون یک جامعه معمولاً براساس مرکزیت هندسی نقاطی در نظر گرفته می‌شود که مردم دسترسی بیشتری به آنها داشته باشند.^۳ ماده (۱۷) آیین‌نامه اجرایی قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری بیان می‌دارد «در مواقع انجام هرگونه انتزاع و الحاق لازم است حفظ جهات طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و دسترسی نیز رعایت گردد». در زمان تشکیل یک استان جدید دو عامل بر شاخص دسترسی و روابط فاصله‌ای تأثیرگذار است. نخست شکل هندسی استان، و دوم چگونگی استقرار مرکز استان:

به لحاظ علمی بهترین شکل برای ایجاد یک واحد سیاسی جدید شکل «فشرده» (مربع، دایره و ...) است. محدوده تعیین شده برای ایجاد استان کرمان جنوبی دارای شکلی تقریباً «طویل» است. لازم به ذکر است که در حال حاضر، در برخی استان‌های کشور شکل هندسی طویل به‌عنوان مانعی در برابر توسعه استان عمل می‌کند.^۴

از منظر چگونگی استقرار مرکز استان، بالاترین سطح خدمات‌رسانی و کنترل در یک استان زمانی محقق می‌شود که مرکز استان بر مرکزیت جغرافیایی آن منطبق باشد. به استناد تبصره «۲» ماده (۹) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، «مرکز استان یکی از شهرهای همان استان است که مناسب‌ترین کانون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی و اجتماعی آن استان شناخته می‌شود». طبق ماده (۱۶) آیین‌نامه اجرایی قانون تقسیمات کشوری، «مرکز استان شهری از مراکز شهرستان‌های تشکیل‌دهنده استان است که علاوه بر داشتن کلیه شرایط مندرج در تبصره «۲» ماده (۹) قانون، محل

۱. هادی اعظمی و علی‌اکبر دبیری، تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هفتم، ش ۲، صص ۱۴۷-۱۸۱، ۱۳۹۰.

۲. سالنامه آماری استان کرمان، فصل سوم (جمعیت)، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸.

۳. هادی اعظمی و علی‌اکبر دبیری، تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران، ۱۳۹۰.

۴. برای اطلاعات بیشتر، برای مثال رجوع شود به پیشگامی‌فرد، زهرا؛ غلامی، بهادر؛ میراحمدی، فاطمه سادات؛ ویسی، عبدالکریم؛ خلیلی، سعید. «بررسی تأثیرات شکل جغرافیایی استان ایلام بر توسعه‌نیافتگی آن»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال دوم، شماره ۸، زمستان ۱۳۹۱.

استقرار ستاد اداری و هماهنگی بوده که بنا به ضرورت عوامل اجرایی و پیگیری و سازمان‌های دولتی به‌عنوان ستاد اجرایی می‌توانند برحسب مورد و برای مدتی در هریک از واحدهای تابعه تقسیمات کشوری مستقر و اجرای هدف‌ها و برنامه‌های دولت و تصمیم‌گیری در محل را تسهیل نمایند».

یکی از مهم‌ترین ایرادهای وارد به طرح حاضر، عدم تعیین مرکز استان جدید است. با این حال، با توجه به آنچه در مقدمه توجیهی بیان شده است و همچنین با توجه به سوابق موضوع، چنانچه هدف پیشنهاددهندگان طرح حاضر، تعیین شهر جیرفت به‌عنوان مرکز استان پیشنهادی باشد، در این صورت، شهر جیرفت واجد همه شرایط تعیین شده در تبصره «۲» ماده (۹) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری نیست. هرچند شهرستان جیرفت به‌دلیل برخورداری از وزن جمعیتی و اقتصادی، زیرساخت‌های مناسب و وجود ادارات کل در این شهرستان و ... مکان مناسبی برای تعیین شدن به‌عنوان مرکز استان جدید است؛ اما به‌دلیل قرار گرفتن در منتهی‌الیه شمالی محدوده پیشنهادی و عدم مرکزیت جغرافیایی، مناسب‌ترین کانون «طبیعی» برای مرکزیت سیاسی استان پیشنهادی نیست.

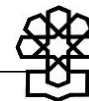
حوزه نفوذ مکان‌های مرکزی: مکان مرکزی به مکانی اطلاق می‌شود که کالا و خدمات را در اختیار نواحی فراتر از حول‌وحوش خود قرار می‌دهد. شاخص حوزه نفوذ به قابلیت و وزن مرکز و کانون‌های وابسته به آن در یک منطقه اشاره دارد. برای تعیین مرکزیت مناطق از مدل‌هایی مانند جاذبه، فاصله استاندارد و تحلیل نزدیک‌ترین همسایگی استفاده می‌شود. به عبارت دیگر مرکزیت، مجاورت و مرزهای واحدهای اداری-سیاسی سه عامل مؤثر در ایجاد یک واحد سیاسی جدید به‌شمار می‌روند.^۱ درخصوص محدوده پیشنهادی، شهرستان‌های تعیین شده برای ایجاد استان جدید، دارای پیوند عملکردی با یکدیگر به مرکزیت شهر جیرفت می‌باشند.

همگنی: طبق ماده (۱۷) آیین‌نامه اجرایی قانون تقسیمات کشوری، یکی از مواردی که در زمان هرگونه انتزاع و الحاق در تقسیمات کشوری لازم است رعایت شود، «حفظ جهات طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و دسترسی» است. بنابراین همگنی یک واحد تقسیماتی را می‌توان از دو نظر طبیعی و فرهنگی مورد بررسی قرار داد:

- ویژگی‌های جغرافیایی طبیعی یک واحد سیاسی (کویری یا کوهستانی بودن و ...)، بر کارکرد و نیز سبک معیشت واحد مذکور تأثیرگذار است. مطلوب‌ترین حالت از نظر ژئومورفولوژیکی برای یک استان، نداشتن عوارض جغرافیایی محدودکننده امر خدمات‌رسانی و توسعه (مانند کوهستان‌ها یا کویرهای صعب‌العبور) است.^۲ محدوده تعیین شده برای ایجاد استان کرمان جنوبی از نظر ژئومورفولوژیکی، ترکیبی از دشت‌ها و

۱. هادی اعظمی و علی‌اکبر دبیری، ۱۳۹۰، همان.

۲. مالکی و طهرانی، ۱۳۸۹، همان.

نواحی پست و همچنین نواحی کوهستانی است. به لحاظ اقلیمی محدوده پیشنهادی از ترکیبی از اقلیم کوهستانی سرد و کوهپایه‌ای نیمه معتدل، گرم و مرطوب تا نیمه مرطوب و گرم و خشک است.^۱

- «همگنی یک جامعه تحت عنوان هم‌نوایی‌های اجتماعی، فرهنگی، قومی و سرزمینی تعریف شده است»^۲ و به یکپارچگی و سنخیت مردم ساکن در یک واحد سیاسی از نظر فرهنگی، قومی-زبانی، مذهبی، آداب و رسوم و ... اشاره دارد. از این منظر محدوده پیشنهادی دارای همگنی کامل نیست. شایان ذکر است که جنوب کرمان ویژگی‌هایی از دو فرهنگ مجاور خود یعنی بلوچستان و هرمزگان را دارد.^۳ از این رو، طرح حاضر نیازمند مطالعات پشتیبان اجتماعی- فرهنگی برای بررسی پیامدها، مزایا و معایب طرح حاضر است.

ضرورت‌های ویژه امنیتی: هرچند ممکن است به نظر برسد که کنترل امنیتی و انتظامی واحدهای کوچک‌تر آسان‌تر است، اما واقعیت این است که چالش‌های موجود در جنوب استان کرمان، عمدتاً ناشی از تمرکز و بوروکراسی موجود، و به‌ویژه الگوی مرکز-پیرامون توسعه در سطح ناحیه‌ای است و بخشی از مشکلات نیز پیامدهای موضعی بحران‌های موجود در کشور در سال‌های اخیر مانند رکود اقتصادی و ... است. تغییر سطوح و مرزهای تقسیمات کشوری به بهبود مشکلات یاد شده منجر نخواهد شد. در عین حال، راهکار اصلی و بنیادین برای غلبه بر ناامنی‌های موجود در نواحی جنوب استان کرمان (شرارت، جرائم مواد مخدر و ...)، رفع فقر و محرومیت و رساندن سطح توسعه نواحی جنوبی استان به میانگین سطح توسعه کل استان، از طریق تقویت زیرساخت‌های توسعه و به‌ویژه ایجاد بسترهای اشتغال سالم، پایدار و مولد است.

در پایان، لازم به ذکر است که موضوع ایجاد فرمانداری‌های ویژه (مصوبات شماره‌های ۷۲۷۵۹/ت/۳۷۹۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۵/۹ و ۸۴۵۴۴/ت/۳۷۹۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۵/۲۸ هیئت وزیران)، در واقع پاسخی به مسائلی از جمله جمعیت، وسعت، بعد مسافت تا مرکز استان و سختی راه، حجم مراجعات مردم به ادارات دولتی و ضرورت تسهیل در انجام کلیه امور و اخذ تصمیم مدیریتی در شهرستان بود. با وجود اینکه بیش از یک دهه از تصویب‌نامه مربوط به تشکیل فرمانداری‌های ویژه گذشته است، تشکیل فرمانداری‌های مذکور صرفاً در محدوده ایجاد ساختار متوقف شده و چارچوب وظایف و اختیارات آنها تعیین نشده است. لذا به عنوان راهکار کوتاه‌مدت مناسب‌تر پیشنهاد می‌شود پیگیری ارتقای جیرفت به فرمانداری ویژه و البته به شرط تفویض اختیارات لازم به فرمانداری‌های ویژه کشور، در دستور کار قرار

۱. سالنامه آماری استان کرمان، فصل اول (سرزمین و آب و هوا)، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸.

۲. محمد اخباری و محسن یداللهی (۱۳۸۴). فرایند تصمیم‌گیری تقسیم استان خراسان و اثرات سیاسی - اجتماعی آن، فصلنامه ژئوپلیتیک، ش ۲، ص ۲۸.

۳. پورموسوی، سیدموسی، میرزاده کوهشایی، مهدی، رهنما قره خانگللو، جهانبخش. سازمان‌دهی سیاسی فضا و نواحی فرهنگی و کارکردی در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره سوم، ۱۳۸۷، صص ۷۵-۱۰۱.

گیرد. شایان ذکر است که شهرستان جیرفت، واجد شاخص‌های تعیین شده در مصوبه ایجاد فرمانداری‌های ویژه می‌باشد.

نتیجه‌گیری

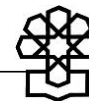
گذشته از مغایرت طرح حاضر با اصل هفتادوپنجم (۷۵) قانون اساسی، قانون برنامه ششم توسعه و اسناد بالادستی، دلایلی که برای توجیه تقسیم استان کرمان مطرح شده است، غالباً بنیاد ناستواری دارد و با تغییر رویه‌های اداری-اجرایی و اصلاح نظام برنامه‌ریزی موجود قابل اصلاح‌اند. **از این رو با عنایت به موارد مطروحه در این گزارش، تصویب کلیات طرح حاضر توصیه نمی‌شود.**

با توجه به اینکه سیستم کنونی تقسیمات کشوری ایران دارای مشکلات عدیده از قبیل غلبه شاخص‌های کمی در ایجاد و ارتقای سطوح تقسیماتی، تمرکزگرا بودن، بلند بودن سیستم تقسیماتی و به تبع آن نظام اداری و ... است که نیازمند اصلاح و تغییرات اساسی، همه‌جانبه و مبتنی بر شاخص‌های علمی و کیفی و متناسب با ویژگی‌های فضایی - جغرافیایی کشور و نیز براساس رویکرد «تمرکززدایی» از طریق اصلاح ساختار اداری و مدیریتی کشور و بازتعریف روابط و اختیارات درون استانی، بین‌استانی و استانی - مرکزی است، **پیشنهاد می‌شود تا زمانی که لایحه جامع تقسیمات کشوری به تصویب نرسیده، از هرگونه تغییر در تقسیمات کشوری اجتناب شود.**

در شرایط کنونی اقتصادی کشور، به جای تلاش برای تشکیل استان‌های جدید که بار فزاینده‌ای بر دوش دولت ایجاد خواهد کرد که نتیجه آن متوجه مردم خواهد شد؛ شایسته است به اتخاذ و تصویب راهکارهای قانونی برای کاهش بار اقتصادی موجود بر دوش دولت، تمرکززدایی و درعین حال تحقق توسعه پایدار و از بین بردن عدم توازن‌های ناحیه‌ای موجود در استان‌ها پرداخته شود.

منابع و مأخذ

۱. اخباری، محمد و محسن یداللهی (۱۳۸۴). فرایند تصمیم‌گیری تقسیم استان خراسان و اثرات سیاسی - اجتماعی آن، فصلنامه ژئوپلیتیک، ش ۲.
۲. احمدی‌پور، زهرا، رهنما، محمد رحیم و ابراهیم، رومینا (۱۳۹۰). نقش نظام تقسیمات کشوری در توسعه ملی، مورد مطالعه: ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی - برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره پانزدهم، ش ۲.
۳. اعظمی، هادی و علی‌اکبر دبیری (۱۳۹۰). تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هفتم، ش ۲.
۴. پورموسوی، سیدموسی، میرزاده کوهشایی، مهدی، رهنما قره خانگللو، جهانبخش (۱۳۸۷). سازمان‌دهی سیاسی فضا و نواحی فرهنگی و کارکردی در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره سوم.

۵. حافظنیا، محمدرضا، قادری حاجت، مصطفی، احمدی پور، زهرا، افتخاری، عبدالرضا و گوهری، محمد. طراحی الگوی سنجش عدالت فضایی (مطالعه موردی ایران)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره نوزدهم، ش ۱، بهار ۱۳۹۴.
۶. سالنامه آماری استان سیستان و بلوچستان. فصل اول (سرزمین و آب و هوا)، درگاه ملی آمار.
۷. سالنامه آماری استان کرمان، فصل اول (سرزمین و آب و هوا)، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸.
۸. سالنامه آماری استان کرمان، فصل هشتم (صنعت).
۹. سالنامه آماری استان کرمان، فصل سوم (جمعیت)، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸.
۱۰. گزارش کارشناسی درباره لایحه: تأسیس استان‌های خراسان شمالی و خراسان جنوبی، دفتر سیاسی - فرهنگی، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۶۲۷۳، ۱۳۸۰.
۱۱. گزارش سنتز مطالعات آمایش استان کرمان، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان، ۱۳۹۶.
۱۲. برنامه آمایش استان کرمان (چکیده مطالعات)، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان، ۱۳۹۷.
۱۳. مالکی، محمدرضا و طهرانی، مریم (۱۳۸۹). گزارش اظهارنظر کارشناسی درباره «لایحه تأسیس استان البرز»، دفتر مطالعات برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۰۲۳۵.
۱۴. پیشگاهی‌فرد، زهرا، غلامی، بهادر، میراحمدی، فاطمه‌سادات، ویسی، عبدالکریم، خلیلی، سعید (۱۳۹۱). بررسی تأثیرات شکل جغرافیایی استان ایلام بر توسعه‌نیافتگی آن»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال دوم، شماره ۸.
۱۵. میراحمدی، فاطمه‌سادات. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح «تشکیل استان گلستان»، دفتر مطالعات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل: ۱۷۲۶۲، ۱۳۹۹/۰۹/۰۵.
۱۶. نامه شماره ۳۸۷۳۱۴ سازمان اداری استخدامی کشور به سازمان برنامه و بودجه، مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۰۵.
۱۷. نامه شماره ۱۵۸۶۵۴ سازمان برنامه و بودجه به مرکز پژوهش‌های مجلس، مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۹.

شماره مسلسل: ۱۷۷۸۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره «طرح تشکیل استان کرمان جنوبی»

نام معاونت: مطالعات سیاسی

مدیر مطالعه: _____

تهیه و تدوین کننده: فاطمه سادات میراحمدی

همکاران: علی فرنام، محمدرضا عبدلی (معاونت مطالعات زیربنایی)، سامان یوسفوند (مطالعات

اجتماعی)، زهرا ذاکری (معاونت مطالعات اقتصادی).

اظهارنظرکنندگان: امین پژمان (معاونت حقوقی)، محمد عبدالحسین زاده (مطالعات رصد و مدیریت)

اظهارنظرکننده خارج از مرکز: مهدی میرزاده کوهشایی

ناظر علمی: حمید هوشنگی

متقاضی: _____

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. تقسیمات کشوری

۲. تمرکززدایی

۳. توسعه

۴. تقسیم استان کرمان

۵. ایجاد استان جدید

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۷/۱۸